

Mülteci Ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politikası Üzerine Bir Değerlendirme

Image of Refugees and Asylum-Seekers in the Media: An Evaluation on Media Politics

Suat Kolukırık*

Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Özet

Mülteci ve sığınmacı olgusu, günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin önemli sorunlarından birini teşkil etmektedir. Çoğunlukla ekonomik temelden hareket eden mültecilik ve sığınmacılık hareketleri, demokratikleşme ve barış ortamı noktasındaki yetersizliklerle birleşerek daha yoğun bir hal almış bulunmaktadır. Kesin bir rakam belirtmek zor olsa da bugün dünya üzerinde 10 milyonun üzerinde bir insan nüfusunun, doğdukları ülkeler dışında yaşamlarını sürdürdükleri ve kendilerine yaşanılabilir yeni ortamlar sağlamaya çalıştıkları görülmektedir. Güneyden kuzey ülkelere doğru gerçekleşen mülteci hareketlerinin, Türkiye bağlamında deniz kıyıları ve doğu/güney karayolu sınırları eksenli gerçekleştiği ve Türk medyasının –gazetelerinin- önemli bir haber alanını oluşturduğu bilinmektedir. Bu makalede, mülteci ya da sığınmacı yaşamların durumuna ilişkin medya dilinin analizi; küresel eşitsizlik, demokratikleşme ve insan hakları perspektifinden ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. Eleştirel söylem analizi tekniği aracılığıyla, Türk medyasında yer alan mülteci ve sığınmacılara ilişkin haberlerin; haber yapılış biçimleri, taşınmış oldukları mesajlar ve kamuoyu oluşturmadaki rolü çalışmanın temel sorgu alanlarını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mülteciler, Sığınmacılar, İnsan Ticareti, Uluslararası Göç, Medya.

Abstract

The case of refugees and asylum-seekers constitutes one of the most important problems of today's developed and developing countries. Immigration and sanctuary which arise generally from economic causes have reached a more intensified state due to deficiencies in the process of democratization and establishment of an

---

* *Yazışma adresi: Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü
32260 Isparta. e-mail: suat@fef.sdu.edu.tr*

environment of peace. Although it is difficult to provide an exact number, it is observed that a population of more than 10 million people in the world today continue their lives outside their home countries and seek new environments for survival. It is known that refugee mobility follows a route from the south to northern countries and in the case of Turkey it is realized along the coastal lines and through east/south highways, and occupies a significant area of coverage in the Turkish printed media. This article aims to analyze and evaluate the media language and discourse on the lives of refugees or asylum seekers through the perspective of democratization and human rights. Critical discourse analysis will be used to analyze the main axes of enquiry which include the news released in the Turkish printed media on refugees and asylum seekers, the approach adopted in shaping such news coverage, the messages they convey, and their role in molding public opinion.

Keywords: Refugees, Asylum Seekers, Human Trade, International Migration, Media.

1. GİRİŞ

Tarihsel açıdan insanoğlu daha iyi ve daha güvenli yerler bulabilmek için göç etmiş ama çoğunlukla da göç etmek zorunda kalmıştır. Göç sürecinde, fiziki ve sosyal çevrenin değişimi yeni bir sosyal ortamın ortaya çıkışına yol açmış ve mülteci hareketleri de bu ortamlardan birini oluşturmuştur. Ancak göç ve değişimin insan toplumlarının sürekli karakteri olmasına ve küreselleşmenin geniş etkilerine karşın yaşanan kutuplaşmalar ve sorunlar mülteci hareketlerini devamlı kılar hale gelmiş ve günümüzün dikkate değer bir sorunsalını oluşturur boyuta ulaşmıştır (Essed, 2004:4). Zorunlu yer değiştirmeler dışında, iletişim imkanlarının artışı ve dünyanın her yerinden haberdar olabilmek, ucuz ve rahat ulaşım imkanlarının varlığı, yaşanan hareketlilikte belirleyici olmaya başlamıştır. Bugün mülteci statüsünde olanların %90'ını üçüncü dünya ülkelerinden gelmekte ve Avrupa Birliği ülkelerine kaçak yoldan girmiş 2 ila 5 milyon arasında kaçak bir nüfus bulunmaktadır (Cullen, 2000:46).

Dar bir perspektiften hareketle küreselleşme kavramı adı altında resmedilmeye çalışılan toplumsal dönüşümler, gerçekte yaşananların yalnızca üst bir okumasına imkan sunmaktadır. Zira yaşanan dönüşümlerin insanlar ya da sosyal gruplar üzerindeki etkilerini anlatmada yeni kavram ve tanımlamalara ihtiyaç duyulduğu ortadadır. Özellikle küreselleşmenin iş ya da turistik amaçlı yer değiştirmelerle anılıyor olması yapılabilecek eleştirilerden biri olarak kabul edilebilir. Günümüzdeki göç hareketlerini belirli sınırlar içerisinde düşünmektense belli yönleri olmayan ve küreyi kapsayan hareketler olarak değerlendirmek daha doğrudur. Zamana ve mekana ilişkin algıların hızla yer değiştirdiği çağımızda yaşananlar, bireyleri ya da sosyal grupları bir yerden bir yere sürükleyebilmektedir. Bu süreçte; arz, ihtiyaçlar, kişisel tatmin ve ulaşım imkanlarının yaygınlığı ile iletişim kanallarının sunduğu fırsatlar yer değiştirme hareketlerinin diğer farklı boyutunu oluşturmaktadır.

Yaşanan yer değiştirme süreci yalnızca mekansal bir değişikliği değil, kültürel taşınma ve değişimi de ihtiva etmektedir. Göç hareketlerinin ardında yatan temel saik ise çoğunlukla taşınılacak yerin sunacağı daha iyi imkanların varlığına olan inançtır (Behera, 2006:10). Bu noktada esas sorunsal, nüfus hareketleri ya da yer değiştirmelerle ilgili olarak, insanların mülteci olarak neden yurtlarından ayrılmaya mecbur kaldığı ya da ayrılmayı tercih ettiğidir. Diğer bir sorunsal, mültecilerin ulaştıkları ülkelerde kendilerine karşı gösterilen misafir ya da önyargılı tutumların neler olduğudur.

Küresel eksenli gerçekleşen mülteci hareketlerinin içeriğine ilişkin olarak ortaya atılan herhangi bir soru, farklı boyut ve görünüşleriyle ele alınabilir. Ancak nasıl değerlendirilirse değerlendirilsin beden, siyaset ve yer değiştirme eksenli olarak karşımızda duran sosyal bir olgunun varlığından bahsetme zorunluluğumuz bulunmaktadır. Mültecilerin “uçucu kimlikleri”, siyasaları, kendilerini var kılma ilişkileri, içeride ve dışarıda olma durumları hala yaşamsal konular olarak çözüm beklemektedir (Nyers, 2006:2). Dahası günümüzde modern devletlerin mültecilere verdiği destek yalnızca mekânsal bir yaşam alanı sağlamakla sınırlı görünmektedir. Oysa toplumsal alanda eşit uygulamalar ve görevler bekleniyorsa, mülteci sorunu üzerinden giderek dahi yeni bir bakış açısı inşa etmek mümkün olabilecektir.

Alışıldık bir biçimde, mülteci hareketleri genellikle “güvenlik” sorunu içerisinde ele alınmakta; siyasiler, yardım kuruluşları ve diğer ilgililer sıklıkla, tehlike ve kriz söylemini dillendirmektedirler. Ayrıca bugün mülteci konusu, bir kriz durumu oluşturmak isteyenler tarafından provoke edilme özelliği taşımaktadır. Bu karakterine karşın mülteci olayları dünya ölçeğinde önemli bir konu olmaya devam etmekte, 1951 yılında Birleşmiş Milletlerin mülteci olarak belirttiği rakam 1.5 milyon iken, 2001 yılında bu rakam yaklaşık 15.2 milyona ulaşmış ve bu rakama ek olarak 9.5 milyon sığınmacı ya da yerinden edilmiş insan bulunmaktadır (Nyers, 2006:4). Aslında temel sorun mültecilerin artan sayısından çok, buldukları ülkelerdeki sosyal koşulları ve neler yapabildikleridir.

II. GÖÇLER ÇAĞI VE MÜLTECİ ÜRETEK COĞRAFYALAR

Komünizmin çöküşüyle birlikte 1989–1998 yılları arasında doğu Avrupa’dan pek çok sığınmacı batı Avrupa ülkelerine akın etmiştir. Söz konusu yıllar arasında Avrupa ülkelerine sığınmacı statüsünde müracaatta bulunanların sayısı 4 milyondur ve bu sayının %35’i Asya ülkelerinden, %19’u da Afrika ülkelerindedir. Sığınma prosedürlerinde meydana gelen değişiklikler neticesiyle de illegal yollardan Avrupa’ya girişler artmaya başlamıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde bugün illegal olarak yaşayan nüfus 2.8 milyona ulaşmıştır. Son istatistiklere göre her yıl Avrupa Birliği ülkelerine kaçak yoldan girenlerin sayısı yaklaşık olarak 500 bin artmaktadır (Gregou, 2005:10). Mülteci nüfus konusunda Avrupa birliğinin göçmenlerle ilgili yerel ve bölgesel ölçekli çalışmaları temelinde; bölgesel gelişme ortaklarıyla işbirliği yapmak ve desteklemek, kamusal alanda mültecilerin

entegrasyonu, ayrımcılıkla mücadele, eğitim imkanları sunma ve kapasite artırıcı projelere destek verme şeklinde devam etmektedir.

Dünya mülteci hareketlerine ilişkin olarak son onlu yıllarda meydana gelen yer değiştirmelerde; 1994 Ruanda, 1999 Kosova, 2001 Afganistan ve 2003 Liberya'da meydana gelen olayların medya üzerinden anlatımının yeteri oranda gerçekleşmediği söylenebilir. Söz konusu ülkelerde yaşanan acil yardım ihtiyaçları medyada geçirilerek sunulmuştur. Hala yer değiştirmek zorunda kalan ve sığınmacı statüsünde, mülteci kamplarında uygun olmayan koşullarda yaşamlarını devam ettiren, çoğunlukla Asya ve Afrika ülkelerinden gelen sığınmacılar bulunmaktadır (Jacobsen, 2005:2).

Mülteci ve sığınmacılık hareketlerine kaynaklık eden Afrikalı mülteciler krizi oldukça eski bir konudur. Afrika, kolonyal dönemden bugüne Avrupa ve Amerika başta olmak üzere zorunlu göçün yaşandığı en bilinen kıtadır. 2003 yılı sonu itibarıyla göç etmek zorunda kalan Afrikalı mülteci nüfusu 2.9 milyondur. Kabile savaşları, mülkiyet sahiplerinin otoritesi, militan birlikler ve hükümetin gücü elinde bulunduramayışı mülteci hareketliliğine yol açan etkenler olarak yer almıştır. Bugün çoğu Afrika ülkesi rüşvet, otorite sağlayamama, komşu ülke ya da kabilelerinden vatandaşlarını koruyamama ve insan hakları temelli suçları engelleyememe gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Diğer önemli bir figür kuraklık, açlık ve binlerce insanın yiyecek bulabilme çabalarıdır (Veney, 2007:3). Konuyla ilgili olarak henüz dünya ölçeğinde pratik çözüm üretilebilecek farkındalık sağlanamamıştır. Bazı dönemlerde medyanın konu hakkında yaptığı yayınlar ise mülteci sorununu aşmada yeterli olamamaktadır.

Kendi ülkelerinde yer değiştirmek zorunda kalan birey ya da sosyal grupların durumu nüfus hareketliliğinin diğer boyutudur. Nitekim 1993 yılında Burundi'de 300 binden fazla insan yer değiştirmek zorunda kalmış ve hükümet bu insanların güvenliğini sağlayamamış ve pek çok sivilde yaşamını yitirmiştir (Martin, 2006:42). Benzer biçimde Afganistan 1979'da yaklaşık 6 milyonluk bir mülteci hareketiyle karşı karşıya kalmış, Pakistan ve İran mülteci hareketinden en fazla etkilenen diğer ülkeler olmuşlardır. Uluslararası örgütlerin yaşanan mülteci hareketlerine verebildiği destek ise sınırlı kalmış ve komşu ülkeler büyük orandaki mülteci nüfusun kendi sınırları içerisine girmesini açıkça istememişlerdir (Marsden, 2006:118). Afganistan'ın kavşak bir ülke olarak Orta Asya'da 1970'li yıllarda yaşadığı kargaşa ortamı sonrası ortaya çıkan iç göç hareketleri ve yerinden edilmeler, yaşananları haklı gösteren örnekler olarak yer almıştır (Qadeem, 2006:30).

III. ŞİDDET, ÖNYARGI VE MÜLTECİLER

Mülteci olmanın belirgin zorluklarından birisi, ırkçılık ve şiddetle karşı karşıya bulunma riskidir. Hala çoğu Avrupa ülkesinde mültecilerin Black Baby olarak tanımlanması yaygın bir durumdur. Bu önyargılar siyah kökenli sanatçı,

futbolcu ve diğer profesyonel mesleklere sahip olanların çalışmalarıyla biraz daha yumuşamış görünmektedir (Cullen, 2000:48). Olumlu bir gelişme olarak mültecilerin bir suçluymuş gibi değerlendirildiği süreçler, hükümet politikalarında son beş yıldır daha az yer almaya başlamıştır. Gelecekteki hükümet politikaları; stratejik, çıktısı alınabilir, katılımcı, kapsayıcı, sağlıklı, esnek ve daha yenilikçi olacak görünmektedir. Bu politika değişikliğine yol açan etken pratikler ve öğrenilmiş deneyimlerdir (Robinson, 2003:149).

Elde edilen gelişmelere karşın, mülteciler konusunda irdelenmesi gereken nokta, mültecilerin bulunduğu ülke yasalarının ve bürokrasisinin neleri ihtiva ettiği ve uygulamalarının neler olduğudur. Özellikle mülteci ya da sığınmacı statüsüyle yaşamlarını devam ettirenlere ait kişisel bilgilerin düzenlenmesi ve statüleriyle ilgili çalışmalar bürokrasinin işleyişini göstermesi bağlamında açıklayıcıdır. Yine bürokrasiyle ilintili olan mülteci kamplarındaki günlük işleyiş ve sosyal ilişkiler, yaşanan tartışma ya da anlaşmazlıkların tespiti ve kayıt altına alınma zorunluluğu bürokratik işleyişteki esaslı kriterlerdir (Essed, 2004:2).

Mülteciler konusunda geçen zaman içerisinde öğrenilmiş bir takım pratiklerle mülteci müracaatlarındaki bürokratik ilerlemeler ve çabukluk övgüye değer gelişmelerdir. Buna karşın hükümetlerin konu hakkındaki kategorik tutumları hala önemli bir eksikliği oluşturmakta ve mülteciler için yapılan giderlerin artmasına yol açmaktadır. Nitekim mülteci ve sığınmacılar için İrlanda hükümetinin harcadığı miktar 35 milyon paund'tur. Mültecilerin çalışma yaşamı dışında tutulması da bu giderlerin artmasına yol açmaktadır. Son dönemlerde Almanya, İsveç ve İngiltere'nin mültecilere 3 ya da 6 ay sonrasında çalışma izni vermesi gibi uygulamaların yaygınlaşmasına olan ihtiyaç, yerel olduğu kadar uluslar arası alanda yeniden düşünülmesi gereken olumlu bir politikadır (Cullen, 2000:20).

Mültecilerin önyargı kaynaklı yaşadıkları ötekileştirmeye ilişkin şiddet mekanlarını kamplar ya da toplanma merkezleri oluşturmaktadır. Özellikle Asya ülkelerindeki mülteci kamplarında insani olmayan koşullar çoğu zaman kadınlar ve çocuklar açısından zor olabilmektedir. Burma'da cinsel taciz, tecavüz, çocuk düşürme ve erken doğum durumları yaşanan zorluk örneklerinden bazılarıdır (O'Kane, 2006:239). Kadınlara yönelik cinsel taciz ve tecavüz olaylarıyla ilgili söylentiler daha güvenli yerlere taşınmanın da ana nedenidir (Hutt, 2003:217). Asya ülkelerindeki kadın mülteciler açısından; bekaret bozma, evliliğe zorlama, şiddet, kürtaja zorlama ve kısırlaştırma gibi cinsiyete yönelik şiddet karşısındaki yaptırımların yetersizliği sorunu devamlı kılmaktadır.

Güney Asya'da kadın mültecilere yönelik şiddetin yaygınlığı, onları tehlikeli risklerin altına itmekte ve yasalar çoğu zaman yaşanan şiddeti önlemede yetersiz kalmaktadır (Sircar, 2006:256). Kadın mültecilere yönelik olarak cinsel taciz ve tecavüz olaylarının dışında, sağlıklı beslenememe ve fiziksel şiddet, mülteci kamplarında rastlanılan olağan durumlardır. Yaşananlar hakkında kamuoyunun yeteri kadar bilgi sahibi olmaması üzerinde düşünülmesi gereken bir sorunsaldır. Nitekim günümüzde mültecileri içeren cinsel saldırılar; Bosna, Raunda,

Somali ve Vietnam'ı da içerisine alan küresel bir sorun halini almış ve uluslar arası kamuoyundan yeteri oranda destek sağlanamamıştır. Sorunla yüz yüze gelenler açısından cinsel saldırıların yol açtığı psikolojik travmalar ve kültürel lekelemeler bireylerin yalnızlaşmalarına yol açmış ve sosyal destek araçlarını gerekli kılmıştır (Nowrojee, 2008:127).

Geniş ölçekli yaşanan mülteci hareketleri beraberinde mülteci çocuklar konusunu da gündeme getirmektedir. Burada temel sorunsal, mülteci statüsündeki çocukların eğitim, oryantasyon, sağlık ve barınma gibi insani ihtiyaçlarına ev sahibi ülkelerce ya da uluslar arası kuruluşlarca ne oranda destek sağlandığıdır. Gerçekte kamu hizmeti sağlayıcıları mülteci çocukların sosyal ve biyolojik ihtiyaçlarını karşılamak durumundadırlar. Bugün itibariyle henüz mülteci çocukların eğitim sorunu üzerine dikkate değer bir kaynak bulunmamaktadır (Watters, 2008:95). Konuyla ilgili uzun, orta ve kısa vadeli eğitim programlarının yürürlüğe girmesi ve kaynak aktarılması bir zorunluluk olarak kendisini göstermektedir.

Önyargılar ve sosyal dışlaştırma süreçlerine karşı mülteci ve sığınmacıların aileleri ve yakınlarıyla olan bağlantıları, sosyal destek ihtiyaçlarının karşılanması bağlamında olumlu sonuçlara yola açan bir etkidir. Zira çoğu mülteci ve sığınmacı, aileleri veya yakınları tarafından güvenli bir yer ve iş bulana kadar maddi ve manevi yönlerden desteklenmektedir (Koser, 2007:51). Aileler ve tanıdıklar dışında, mülteci taşımacılığı ya da insan kaçakçılığıyla uğraşanların da, mülteci ve sığınmacılara yüksek maliyetli para desteği sağlayarak mülteci hareketliliğini canlı tuttukları bilinmektedir.

IV. HABER ÖZNESİ OLARAK MÜLTECİLER

Mülteci ve sığınmacılar konusunda medyanın yükleneceği görev, kamuoyu oluşturmada son derece önemlidir. Pozitif mesaj içerikli ulusal ve yerel yayınlar, gelecekte oluşturulabilecek mülteci politikalarının etkinliğini belirleme açısından belirleyici role sahiptir. Özellikle medyada yer alan; söylentiler, şüpheler, yabancı düşmanlığı ve korku içeren haber metinlerinin yeniden değerlendirilmesin gerekliliği kaçınılmazdır (Benoit, 2008:45). Kamuoyunda yalnızca mültecileri suçlamak yerine, onların kendi ülkelerinden neden ayrıldıkları, göç süreçlerinde yaşadıkları sorunlar ve ulaştıkları yerlerdeki varolma çabalarını içeren temaların gündemde tutulması daha insancıl bir politika olarak benimsenebilir.

Genel aktörler açısından değerlendirildiğinde, medyanın mülteci ve sığınmacılar konusunda tek bir tarafı oluşturmadığı açıktır. Fakat medya sahip olduğu farklı araçlarıyla; internet, televizyon, gazete, reklamlar, vs. aracılığıyla yaygın ve etkileyici bir güce sahiptir (Hassan, 2004:35). Medya hem yansıtıcı hem de destekleyici olarak kamuoyunu etkileyebilmekte, önyargı ve mitlerle örülmüş yanlışlıklara karşı direnç sağlayabilmektedir. Dahası medya ve kamuoyu arasındaki bu simbiyotik ilişki, konu hakkında hükümet ve kamuoyunun kararlarını belirlemede etkili olmaktadır.

Mülteci ve sığınmacılar hakkındaki gelişmelerin hiçbirisi gerçekte yeni olaylar değildir. Medyanın konu hakkındaki önyargıları birazda kamuoyunun kaygıları çerçevesinde uzun bir süredir korunmakta ve kullanılmaktadır. Nitekim mülteci ve sığınmacılar gazete haberlerinin önemli bir kısmını işgal etmekte ve haber kaynağı olmaktadır. İngiltere’de 2000 yılında 10 ay boyunca günlük gazetelerde 200’den fazla mülteci ve sığınmacı haberi konu edilmiştir (Friedman, 2008:109). Benzer biçimde elektronik postalara da konu olmuş bir mülteci konusu karşımızda durmaktadır. Gazetelerin mültecilere karşı kullanmış olduğu dil bu noktada belirleyicidir. Zira kamuoyunun yönlendirilmesi ve önyargıların pekiştirilmesinde, kullanılan haber başlıkları etkili olmaktadır. 1997 yılında Independent ve Guardian gibi gazetelerinde aralarında bulunduğu yayın organlarının kullandığı; “hırsız, kaçak göçmen, esrar kaçakçısı, hastalıklı ve terörist” gibi sıfatlar konuyu bir çıkmazın içerisine itmiştir. Keza mülteci ve sığınmacılara ilişkin olarak çekilen fotoğraflar, filmler varolan algıların pekişmesine katkı sağlamaktadır (Friedman, 2008:110).

Genel perspektiften medya haberlerinde mülteciler ve sığınmacılar, provakatif ve doğru olmayan görünümle karakterize edilmektedir. Bunun dışında medya haberleri ekonomik nedenli göç edenlerle mülteciler arasında doğru bir ayırım yapamamaktadır. Ayrıca medya haberlerinde ülkeye giriş yapan mülteci ve sığınmacı sayısı abartılmakta ve doğru rakamlar sunulmamaktadır. Son olarak ta “tehlikeli genç erkek” haberleriyle kadın ve çocuklar korkutulmaktadır. Söz konusu haberlerde mülteciler ya da sığınmacılar yabancılaştırılmakta, ayıplanmakta ve aşırı bir biçimde istenilmeyen olarak sunulmaktadır (Friedman, 2008:112).

V. YÖNTEM

Eleştirel söylem tekniğinde; yazılı metinler, filmler, fotoğraflar, raporlar, konferanslar ya da reklamlar çalışılabilecek farklı alanları oluşturmakta ve birden çok analiz yöntemi bulunmaktadır (Dijk, 2008:3). Ancak, bir güç alanı olarak medyanın; cinsiyet, azınlıklar, göçmenler ve ırkçılık konularında inkar edilemez gücü ve kamuoyunu yönlendirme rolü, medya haberleri üzerinde çalışmayı çekici kılmaktadır. Benzer biçimde mülteciler konusu da yer değiştirmelerin ötesinde; sosyolojik, antropolojik, demografik, hukuki, politik ve ekonomik nedenler taşıyan ve söz konusu her bir bilim dalına çalışma imkânı sunabilen bir özellik taşımaktadır.

Makalede mültecilerle ilgili medya haberlerinin veri olarak kullanılmasındaki amaç; haber metinlerinin tematik içeriğinin belirlenmesi, olayları betimlemek üzere yazılan haberlerde kullanılan stratejilerin çözümlenmesi ve belirlenen stratejilerden hareketle haber söylemlerinin dilsel ve yapısal bağlamda analiz edilmesidir. Analizlerde medya dili ve politığının haber üretme biçimi, söylem ve güç ilişkisi içerisinde ele alınmış ve bir güç alanı olarak mülteci haberlerinin anlam dünyası irdelenmiştir. Zira eleştirel söylem çalışmalarının

ardında yatan temel etken toplumsal işleyişteki güç ilişkilerinin boyutlarını gösterebilmek ve yeni açılımlar sağlayabilmektir.

Veri oluşturma aşamasında öncelikle mültecilerle ilgili haber metinlerine ulaşılmış ve 2003-2008 yılları arasında yayımlanmış; Milliyet, Hürriyet, Yeni Şafak, Zaman, BirGün, Bugün, Akşam, Sabah, Tercüman, Radikal, Türkiye, Star, Vatan, Referans gazetelerinde yer alan haberler incelenmiştir. Anılan gazetelerden derlenen 66 haberin kategorik ayrımında Dijk, Leeuwen ve Thomson&White ikilisinin çalışmasından yararlanılmıştır. Bağlamın yeniden ifade edilmesinde, anlam, retorik ve biçim üçlüsü üzerinden analizler gerçekleştirilmiş ve kategorizasyonun kurgusunda; katılımcılar, eylemler, sunumlar ve tekrarlamalarla, zaman, yer ve kaynak ilişkisine dikkat edilmiştir (Leeuwen, 2008:8). Sınırlı sayıda olsa da, mültecilerle ilgili olumlu mesajların yer aldığı haber örnekleriyle çalışma sonlandırılmıştır. Nihayetinde çalışmadaki mültecilerle ilgili tüm yorumlar; gazete çalışanlarını ve analiz eden olarak makale yazarını bağlamaktadır.

VI. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1) Mülteci Haberlerinin Sıradanlaştırılması

Mülteciler açısından bir geçiş ülkesi konumunda bulunan Türkiye'nin son onlu yıllarda artan bir biçimde Ortadoğu, Asya ve Afrika'dan gelen nüfusa ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Mülteciler konusunun yeni olmamasına karşın, Türk medyasında yer alan mültecilerle ilgili haber metinlerinin; yüzeysel, sorun çözücü olmaktan uzak ve olağan bir durumun sunumu içerisinde ele alındığı görülmektedir. Nitekim deniz ya da karayolu üzerinden Türkiye'ye ulaşan mültecilerin medyada yer alış biçimleri; ölüm-kalım mücadelesi içerisinde kendilerini varkılabilme sürecinde karşılaştıkları sorunların anlatımı üzerine kuruludur.

<i>Mülteci teknesi battı: 3 ölü (Milliyet/2004-02-25).</i>	1
<i>Denizin ortasında ölüme terk edildiler (Akşam/2004-08-23).</i>	2
<i>Mülteci ailenin dramı (Milliyet/2005-03-12).</i>	3
<i>Mülteci kadın doğum yaptı (Sabah/2005-09-05).</i>	4
<i>Umuda yolculuk çok kısa sürdü (Akşam/2005-09-25).</i>	5
<i>Umutları battı (Star/2005-11-03).</i>	6
<i>Bir kamyonun 61 mülteci çıktı (Sabah/2005-11-24).</i>	7
<i>Küçük mülteciler (Bugün/2005-12-19).</i>	8
<i>Adana'da mülteci operasyonu: 22 gözaltı (Vatan/2006-02-28).</i>	9
<i>Balık istifi mülteci (Türkiye/ 2006-06-13).</i>	10
<i>Somalili mülteciler son anda kurtarıldı (Akşam/2006-03-23).</i>	11
<i>Edirne'de 82 mülteci yakalandı (Sabah/2006-04-25).</i>	12
<i>Mülteci kamyonu kazası: 42 ölü (Sabah/2006-05-19).</i>	13
<i>İnsanlık dramı (Tercüman/2006-06-29).</i>	14
<i>Denize atılmadan yakalandılar (Akşam/2006-10-01).</i>	15

İnsan hakları ve uluslararası hukuk açısından değerlendirildiğinde, mültecilerin temel yaşamsal haklara ulaşma konusunda birtakım zorluklar yaşadığı görülmektedir. Zira medyada yer alan haber içeriklerinin yansıttığı olumsuzluklar, birlikte yaşayabilme ve kültürler arası çatışmaların azaltılması konusunda ortaya konan çabaların henüz yeterli olmadığını resmetmektedir. Kendi ülkelerindeki demokratik olmayan uygulamalar; baskı, şiddet, etnik çatışma veya ekonomik nedenler sebebiyle ayrılmak zorunda kalan mültecilerin, yeni ulaştıkları ülkelerde de karşılaştıkları benzer uygulamalar, yaşanan sürecin zorluğunu yansıtmaması bağlamında örnekleyicidir. Diğer bir zorluk, mültecilerin göç yolculuklarındaki hatıra ve öykülerinin ne oranda haberleşebildiğidir. Bu noktada, gerçeğin tam kendisi olamayan haber içeriklerinin bir kurgu ve sıradanlaştırılmış haber metinlerinden çok fazla bir şey olmadığı fark edilmelidir.

2) Kaçak, Yabancı, Göçmen Ya da Mülteci Olmak

Türk Medyasında yer alan haber başlıkları ve içerikleri irdelendiğinde, mültecileri tanımlamak üzere kullanılan isimlendirmelerde belirgin bir sorunsal yer almaktadır. İsimlendirme noktasında kullanılan “kaçak” “yabancı” ve “göçmen” gibi adlandırmalar konuya karşı var olan uzaklığı ve veri eksikliğini göstermesi açısından önemlidir. Diğer taraftan Türkiye’de mültecinin kim olduğu sorusu farklı bir tartışma alanıdır. Zira Türkiye’nin dahil olduğu 1951 tarihli mültecilerin statüsüne ilişkin uluslar arası sözleşmeye eklemiş olduğu “coğrafi çekince” şartı tartışmaların önemli bir noktasını oluşturmaktadır. Türkiye, coğrafi çekince şartı gereği yalnızca Avrupa kıtasından gelenleri kabul etmekte ve yerleşmelerine müsaade etmektedir. Bu nedenle, diğer kıtalardan gelenler, mültecilik başvurusunu Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine yapmak durumunda kalmaktadır. Yeni bir gelişme olarak, paralel bir mülteci statüsü belirleme amacıyla Türkiye’nin, Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliğiyle birlikte ortak bir prosedür uygulamaya başladığı bilinmektedir. Bu gelişmeye karşın coğrafi çekince şartı geçerliliğini korumakta ve Avrupa dışından gelenlere geçici yerleşme sağlanarak üçüncü bir ülkeye gönderilmektedirler.

<u>Kaçakların</u> sonu (Tercüman/2005-07-30).	1
Edremit’te <u>kaçakları</u> taşıyan tekne battı (Vatan/2006-12-04).	2
Ege’de yine <u>göçmen</u> faciası (BirGün/2007-12-18).	3
<u>Göçmenlere</u> güvence verilsin (BirGün/2007-12-13).	4
<u>Kaçak</u> mülteciler sınır dışı edildi (Yeni Şafak/2008-01-08).	5
<u>Sığınmacılara</u> 3 ay süre (Yeni Şafak/2003-06-03).	6
<u>Kaçak</u> teknesi battı (Vatan/2006-06-06).	7
Devrilen Tır’dan 54 <u>kaçak</u> mülteci çıktı (Zaman/2004-06-01).	8
<u>Kaçakların</u> cesetleri karaya vuruyor (Milliyet/2007-12-05).	9
Faciadan kurtulan <u>kaçak</u> anlattı (Hürriyet/2007-12-11).	10

Medyada yer alan haberlerin mültecilerin sorunları hakkında yeni açılımlar sağlayamamasının yanında diğer sorunsal, küresel eksenli sorun karşısında, ortak yaptırımların uygulanamayışıdır. Böylece ulusal ya da uluslar arası ölçekli belirlenen yasaların uygulanması noktasındaki eksikliklerle birlikte, mülteci konusunun belirsizliği devam etmektedir. Mülteci sayısında dünya ölçeğinde yaşanan artış, gerçekte ortak hareket edememe ve yerel ölçekli proje geliştirememeye noktasının bir sonucu olarak görünmektedir. Medyanın bu manada takınmış olduğu siyasanın mülteciler açısından son derece önemli olduğu ortadadır. Mülteciliğin doğru bir tanımı ve medyada kullanımını yanında, insan ticaretinin uluslar arası suç olarak belirtilmesi, uluslar arası şebekelerin elde ettikleri rant ve mültecilerin yaşadıkları zorlukların anlatımı bir gereklilik olarak kendisini hissettirmektedir.

3) Popülizm ve Tiraj Aracı Olarak Mülteciler

Söylem ve dil arasındaki ilişkide kullanılan, tekrarlanan, dramatize edilen, abartılan veya popülize edilen ifadeler, kitleleri etkileyen söz oyunları ve söylemin yapısal anlamını ortaya koyan söz dizimleri olarak önem taşımaktadır. Retorik açıdan değerlendirildiğinde, haber metinlerinde yinelenen söz dizimleri, metinlerde bulunan metaforlar, abartılar, dramatize veya popülize edilen ifadeler en yaygın kullanım biçimleridir. Nitekim medyanın dramatize ve popülize etme tarzı, haber kurgusunu oluşturmada kullandığı yaygın bir stratejidir (Berger, 2007:17). Mültecilerin karşılaştıkları sorunların anlatımında başvurulan tekrarlama ve abartılar çoğunlukla tiraj kaygısı kaynaklıdır.

<i>Mülteci Afgan aile Türkiye`de yok oldu (Sabah/2006-11-17).</i>	1
<i>Denizin ortasında ölüme terk edildiler (Akşam/2004-08-23).</i>	2
<i>Mülteci ailenin dramı (Milliyet/2005-03-12).</i>	3
<i>Umuda yolculuk çok kısa sürdü (Akşam/2005-09-25).</i>	4
<i>Umutları battı (Star/2005-11-03).</i>	5
<i>İnsanlık dramı (Tercüman/2006-06-29).</i>	6
<i>Ağrı`da mülteci dramı (BirGün/2007-08-10).</i>	7
<i>Mülteci cesetleri karaya vurdu (Referans/2008-01-14).</i>	8
<i>Cesetler kıyıda toplandı (Referans/2008-01-14).</i>	9
<i>Karaya vuran mülteci cesedi 7`ye ulaştı (Milliyet/2007-12-05).</i>	10

Mülteciler konusunda medyanın tiraj kaynaklı dramatize etme yolunu kullanmasının ardında yatan etken, okuyucunun dikkatini çekme ve popüler haber üretebilme çabasıdır. İncelenen haber metinlerinde retorik açısından en çok tekrarlanan ve dikkati çeken “kaçak” kavramıdır. Nitekim haber metinleri içerisinde toplam 104 kez kaçak kelimesinin kullanıldığı bulgulanmıştır. Ancak kaçak kavramın yanı sıra kullanılan tekrarlamalar “mülteci yakalandı” ve “gözaltına alındı” ifade bütünleridir. Bu ifadeler haber metinlerinde en fazla kullanılan diğer kullanımlardır. Son olarak “battı” kavramı en fazla kullanılan ifadedir. Battı

kavramının büyük bir bölümü, geminin veya teknenin batmasını ifade ederken, bir kısmı da umutların batması olarak nitelendirilmiştir.

4) Mülteci Çekim Merkezleri ve Türkiye

Türkiye'nin mülteciler için önemli bir geçiş güzergahı olmasının yanında, ölümcül deniz kazalarının yaşandığı ve birçok insanın hayatını kaybettiği ve mültecilerin can güvenliği açısından en riskli bölgelerden biri haline geldiği bilinmektedir. Bu nedenle haber başlıklarında Türkiye'nin mülteciler için bir çekim merkezi olarak sunumu ironik durumdur. Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye'nin onca sorununa rağmen, mültecilere fırsatlar sunan ülke görünümünde medyada yer alması bu ironiyi açıklamakta yeterlidir. Türkiye'nin Avrupa ve dünya ölçeğindeki ekonomik büyüklüğünün küçümsenemeyecek oranına karşın, mülteciler için cazip imkanlar sunmadığı da bir gerçek olarak yer almalıdır. Nitekim pek çok mülteci Türkiye'yi bir çekim merkezi olmaktan çok Avrupa, Amerika, Kanada veya Avustralya'ya ulaşmada geçici bir ülke olarak görmektedir.

80 bin mülteci için hazırlık (Radikal/2003-03-21).	1
Türkiye'ye iltica talebinde 3 kat artış (Zaman/2007-12-20).	2
Türkiye'ye mülteci akını arttı (Akşam/2007-12-20).	3
Silopi'ye mülteci akını (BirGün/2007-06-16).	4
İzmir'de 35 mülteci yakalandı (Yeni Şafak/2007-08-13).	5
Beyoğlu'nda 80 mülteci (Yeni Şafak/2007-10-10).	6
Yoksul ülkelerden gelenler yakalandı (BirGün/2007-11-02).	7
Antalya'da 300 mülteci yakalandı (Star/2007-12-01).	8
Kamyonet kasasında 75 mülteci (Yeni Şafak/2008-02-05).	9
Kuşadası'nda mülteci operasyonu (Star/2008-04-04).	10
Mültecilere yargı yolu açıldı (Zaman/2005-05-29).	11
Mülteci artık sınır dışı edilmeyecek (Zaman/2005-08-09).	12
İltica ve göç merkezleri kuruluyor (Vatan/2005-12-15).	13
Mültecileri bu kez ağırlayacağız (Star/2007-10-13).	14
Geleceğini arayan Türkiye'ye geliyor (Hurriyet/2008-12-14)	15

Türkiye'ye gelen mülteciler açısından değerlendirildiğinde, diğer bir karmaşa durumu gelenlerin büyük bir çoğunluğunun yasal haklarının neler olduğunu bilmemesinden kaynaklanan sorunlardır. Sığınmacılar içerisinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği prosedürü veya yerel şartlardan haberdar olanların sayısı son derece azdır. Diğer taraftan geldikleri ülkelerde çoğunlukla işkence görmüş, maddi geliri olmayan ve Türkçe konuşamayan bu kişilerin, barınma, sağlık ve eğitim gibi hizmetlere erişim olanakları ve istihdam imkanlarının sınırlılığı bilinmektedir. Varolan sınırlılıklarla birlikte, mülteci statüsü alabilmek için karar çıkmasını bekleme aşamasında geçen aylar, sığınmacıların kötü ve tehlikeli koşullar altında yaşamayı tercih etme zorunda kalmalarına yol açabilmektedir. Uydu kentlerde barınmakta olan mülteci ve sığınmacıların içinde

buldukları insani ve fiziki koşulların ne oranda yeterli olduğu tartışmaya açık bulunmaktadır.

5) İki Sınır Arasında Mülteciler

Yunanistan ve Türkiye arasında son dönemlerde farklı nedenlerle yaşanan gerginliklerin azalmış olmasına karşın, medyada mülteci krizleri nedeniyle yer alan haber sayısı azımsanamayacak boyuttadır. Gerçekte mültecilerin göç yolculuklarında yaşadıkları sorunların görünümünden oluşan durumlar, Türk medyası için, yardımseverlik ve kahramanlık örnekleri olarak sunulmaktadır. Yunanlıların mültecileri Ege denizine bırakmalarından ya da Türklerin kurtarıcılığından çok, mültecilerin yaşadıkları olayların sıradanlaştırılarak verilmesi, doğru bir tercih olarak görünmemektedir.

<i>Yunanlılar attı Türkler kurtardı (Star/2006-03-23).</i>	1
<i>21 kaçağı alın yoksa bir daha gelmeyiz! (Vatan/2006-06-07).</i>	2
<i>Atina'ya mülteci ultimatomu (Milliyet/2006-09-28).</i>	3
<i>Türkiye'ye mülteci ihraç ediyorlar (Akşam/2006-11-17).</i>	4
<i>Ege Denizinde can pazarı (Bugün/2007-08-10).</i>	5
<i>Uluslararası sularda dostluk krizi (Akşam/2007-10-02).</i>	6
<i>Yunanistan'a Ege'de sucüstü yaptık (Hürriyet/2006-09-20).</i>	7
<i>Mülteci teknesi Bodrum'da battı (Tercüman/2007-12-18).</i>	8
<i>Ege'de Yunan işi facia: 6 ölü (Hürriyet/2006-09-26) .</i>	9
<i>Komşu mülteci kovma uzmanı (Radikal/2006-10-16).</i>	10

İki ülkenin Avrupa Birliğine karşı olan sorumlulukları da düşünüldüğünde, mülteci kaynaklı sorunların yaşanmamasının gerekliliği apaçık ortadadır (Ay, 2005:51). Zira Avrupa Birliği Göç ve İltica Müktesebatı'nın çizmiş olduğu sınırlar, her iki ülke içinde çözüm üretici mahiyettedir. Avrupa Birliği Sığınma Müktesebatına göre, prensipte tüm sığınmacılar bireysel mülteci statüsü belirleme prosedürlerine ulaşabilmelidir. Ancak temel sorunsal Türkiye için "coğrafi çekince" şartı ve Avrupa Birliğine tam üyelik yolunda 2012 yılında kesinlik kazanacak olan mültecilik statüsünü onaylama durumudur. Coğrafi çekincenin kaldırılması halinde, Türkiye'nin uzun bir süre sığınmacıları barındırma zorunluluğu ve gerçeğiyle karşı karşıya kalacağı ortadadır (Kolukirik and Aygul, 2009:72). Diğer taraftan Türkiye açısından sığınmacılar konusunda henüz net olmayan prosedür ve uzun bekleme sürelerinin varlığı düşündürücü ve çözümsüzlük üretici boyuttadır. Türkiye'nin önümüzdeki birkaç yıl içerisinde sığınmacılar konusunda ciddi bir karar verme sürecine girdiği aşikardır.

6) Köşe Yazılarında Mülteci Yaşamlar

Medyanın mülteciler konusunda köşe yazıları aracılığıyla daha olumlu ve derinlemesine içerikler sunduğu görülmektedir. Sınırlı sayıda olsa da mültecilerin

karşılaşmış oldukları sorunların aktarımı konuyu yeniden düşünmeyi gerektirecek düzeydedir. Aytaç Onay, “Mültecilere Ne Oldu?” isimli makalesinde, mültecilerin karşılaştığı kötü şartlara ve çaresizliklere dikkati çekmektedir. Ona göre, “domuz ahır gibi evlerde (...) deşme desenli halılar üzerinde uyuyan” bu insanlar, “az ücret, çok iş, sigorta masrafı yok ve üstelik her an kovulabilir” oldukları için zamanla iş sahalarında tercih edilebilmektedirler. Ve ayrıca iş bulma noktasında “Müslüman mültecilerin şansları yaver gitmektedir. Onay’a göre Türkiye “ucuz mülteci cenneti” olarak görünmektedir (BirGün/2007-11-04).

Başlık:

Mültecilere Ne Oldu?

Detay:

Mülteci cenneti Türkiye! Peki bu mülteciler nerede? Konumu gereği bölgedeki en yoğun mülteci nüfusuna sahip Türkiye’de mülteciler neden örgütlenemiyor? Neden sivil toplum kuruluşları, aktivistler, hayırseverler ve en önemlisi devlet kurumları konuyla ilgili olarak bıdı bıdı yapmanın ötesine gidemiyor? Fena mı olur İstanbul sokaklarında kendini “Biz Buradayız” diye gösteren binlerce mülteci? Çok mu zor? Belki...

Örnekleme:

Çoğunluğunu Bahailerin oluşturduğu İranlı birçok mülteci ABD’ye gitmek üzere Türkiye’de konuşlanmış durumda. Afgan mülteciler Eminönü sokaklarında seyyar satıcılık yapıyorlar. Iraklı mülteciler ortalarda görünmekten korkuyorlar. Şimdilik Zeytinburnu’nda kendilerine bazı yabancı sivil toplum kuruluşları tarafından tahsis edilen evlerde kalıyorlar. Geçimlerini de genelde yurtdışındaki akrabalarından gelen paralarla sürdürüyorlar.

Eleştiri:

Fena işler de yapılmadı değil. Konya, Gaziantep ve Mersin gibi pilot şehirlerden güzel mülteci hikayeleri geldi. Yerleştiler, halk bağrına bastı, iş verildi, aş alındı. Tabii sadece Müslüman mültecilerin şansları yaver gitti. İşverenlerin çoğu mülteci çalıştırmaya yanaşmıyordu. Bu da değişti... Neden hiçbir haklı olmayan birini çalıştırmazlar? Az ücret, çok iş, sigorta masrafı yok ve üstelik her an kovulabilir mülteci işçiler çok geçmeden taşımacılık ve inşaat sektörlerinin de vazgeçilmez işçi profilini oluşturdular. İstanbul’un göbeğinde seramik taşıyan, duvar boyayan veya bahçe düzenlemesi yapan mülteciler var.

Farklı bir haberde mültecilerin yaşadığı sorunları kitaplaştıran Bikem Ekberzadeyle, “Yasadışı” isimli çalışması üzerine röportaj yapan Necla Bayraktar, İstanbul’da yaşam mücadelesi veren iki kadın mültecinin sorunlarına dikkati

çekmektedir. (Akşam/2006-03-05). Ekberzade'nin 7 yıldır farklı ülkelerdeki mültecileri fotoğrafladığını belirten Bayraktar, Somalili Suad ve Etiyopyalı Zimbabve'nin İstanbul'da yaşam mücadelesi veren ve mülteci statüsü bekleyen binlerce insandan sadece ikisi olduğunu belirtmektedir. Mülteci bir kadın olmanın zorluklarından söz eden ve bu insanların zorla fuhuşa sürüklendiklerini belirten Ekberzade'nin vurgulamaları, mültecilerin ayakta kalabilmek için ortaya koydukları çabanın büyüklüğü hakkında fikir beyan edicidir.

Sorunu farklı boyutlarıyla köşelerine taşıyan yazarlar, aynı zamanda konu hakkında yapılması gerekenleri de ortaya koymaktadırlar. Nitekim Özgür Gürleyen mülteci sayısının artmasına rağmen, sığınma yasasının olmadığını (BirGün/2008-01-05), Özlem Zorcan, Avrupa dışından gelen mültecilerle ilgili coğrafi çekincenin kaldırılmasının gerekliliğini (BirGün/2007-12-13), Semih İdiz'de Türkiye'nin hem 1951 Cenevre Antlaşması ile hem de Avrupa Birliği müktesebatı ile gittikçe köşeye sıkışmakta olduğunu (Milliyet/2005-05-09) köşelerine taşımışlardır. Mülteci ve sığınmacılar konusundaki ilerlemeleri aktarma bağlamında; İsmail Zelvi, Türkiye'nin yasalarda yapacağı düzenlemelerle 72 milletten mülteci için modern konaklama merkezleri inşa etme projesini (Yeni Şafak/2007-12-03), Murat Çelikhan Helsinki Yurttaşlar Derneğinin mültecilerle ilgili faaliyetlerini (Radikal/2005-04-20) köşelerinden okuyucularıyla paylaşmaktadırlar.

SONUÇ

Makalenin sonuçları bağlamında değerlendirildiğinde medya stratejileri çerçevesinde popülize edilerek oluşturulan haber metinlerinin, mülteci sorununun çözümünde yeterli olmadığı görülmektedir. Haber başlıklarının ya da metinlerinin popülize edilmiş halleri ve yüzeyselleştirilmişliği en büyük sorunsal olarak karşımızda durmaktadır. Gazetelerin önemli bir haber alanı olmasına karşın, sıradanlaştırma ya da dramatize etme yöntemleriyle okuyucuya sunulan haber içeriklerinin kamuoyunu yönlendirme ve etkileyici bir aktör olma vasfını yerine getiremediği görülmektedir. Bu nedenle uluslar arası bir sorun haline gelmiş mülteci ve sığınmacılar konusunda neler yapıldığı ve yapılabileceğinin yeniden tartışılmasının gerekliliği kendisini açık bir biçimde göstermektedir.

Mülteci ve sığınmacı yaşamların ne oranda haberleşebileceği çalışmanın en tartışmalı alanlarından biridir. Zira ülkelerinden değişik nedenlerle ayrılmış bulunan mültecilerin, daha rahat ve güvenilir yerlere ulaşmak için yaşadıkları zorlukların anlatımında kullanılan medya dili ve politikasının etik ve insan haklarıyla örülmüş sınırlılıklar taşımamasının gerekliliği bilinmektedir. Haber öznesi yapılanlarla ilgili söylentilere, tiksinti uyandıran kavramlara ve yanlış tekrarlamalara güçsüzler tarafından bakış bu gereklilik için anlatıcıdır (MacLure, 2009:97). Buna karşın mevcut haber içerikleri sorunu meşrulaştırmakta ve çözümsüz bırakmaktadır. Dahası haber metinlerindeki mülteci imajlarının öteki ya da yabancı olarak sunumu, kurulabilecek sosyal ilişkilerinin önündeki engeli oluşturmaktadır.

Mülteci olarak gelen nüfusun çoğunlukla kendileri için belirlenmiş yurtlarda ya da koloni halini almış mekanlarda yaşamaya başladığı bilinmektedir. Bu yaşam biçimi de çoğunlukla mültecilerin toplumsal yaşamla sınırlı bir iletişim kurmalarına yol açmaktadır. Geçici süreli de olsa izolasyonu önleyecek sosyal destek programlarının uygulanmasının gerekliliği ve medyanın desteği bu noktada önemlidir. Özellikle mültecilerin sosyal bir sermaye olarak tanımlanması sorunun çözümünde önemli bir adımdır. Nitekim mülteci ya da sığınmacı statüsündeki nüfusun meslekleri bağlamında değerlendirilmesi yaşanan ülke içinde gerçekte bir kazanımdır. 1930'lar Almanya'sında Nazi politikalarından etkilenen Yahudi kökenli bilim insanlarının Türkiye'yi tercih edişi ve İstanbul üniversitesi bünyesinde çalışmaya başlamalarıyla, ortaya koydukları katkılar küçümsenemeyecek boyutlardadır (Burk, 2005:235).

Bugünkü gelinen nokta ve görünüm itibariyle mülteci ve sığınmacılar için üretilen çözümlerin değerliliği dışında önemli bir nokta, mülteciliği üreten sosyo-ekonomik yapının gelişimine sağlanacak destek ve yeni projelerin uygulanabilirliğidir. Zira bugün gelmiş olduğumuz noktada, mülteci sorununu nasıl çözebileceğimiz sorusu kritik bir sorudur ve tüm tarafların ortak girişimi olmadan çözümü zor görünmektedir. Küresel ölçekli insan hareketliliği geçmiş dönemlerden daha yoğun bir biçimde gerçekleşmeye devam etmektedir. Diğer bir sorunsal ise mültecinin kim olduğudur ve bu sorunun cevabı Birleşmiş Milletlerce cevaplandırılmış bulunmaktadır. Ancak mültecilerin bir sorun olarak algılanmasının ardında yatan neden, çoğunlukla onların vatandaş statüsünde olmayışlarından kaynaklanmaktadır. Medya dışı aktörler bağlamında dahi, mültecilere karşı etik ve ahlaki temelde nasıl bir destek sağlanacağı retorik durumdur ve ortak bir çabaya ihtiyaç duyulmaktadır. Buna karşın mülteci ve sığınmacıların koşulları üzerine politikacılar, sivil toplum örgütleri ve diğer destek verenlerin çabaları dışında, sorunun çözümünde zamana ihtiyaç duyulduğu izlenimi edinilmektedir.

Teşekkür: Makalenin hazırlanma sürecindeki destek ve katkılarından dolayı Utah Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü ve Utah Üniversitesi Kütüphanesine teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- Ay, K. (2005). Asylum and Migration Legislation, Turkish Ministry of Interior, UNHRC Turkey and EU Twinning Project, Baskent Matbaası: Ankara.
- Behara, N.C. (2006). "Series Introduction" in Gender, Conflict and Migration, (ed.) N.C. Behara, Sage Publication: New Delhi.
- Benoit, W.L. ve Benoit, P.J. (2008). Persuasive Messages, The Process of Influence, Blackwell Publishing: Madlen.
- Berger, A.A. (2007). Media&Society, A Critical Perspective, Rowman and Littlefield Publishers: Lanham.
- Burk, L.A. (2005). "An Open Door, German Refugee Scholars in Turkey", in The Dispossessed, An Anatomy of Exile, (ed.) P.I. Rose, University of Massachusetts Press: Massachusetts.
- Cullen, P. (2000). Refugees and Asylum Seekers in Ireland, Cork University Press: Cork.
- Dijk, T. a.V. (2008). Discourse and Power, Palgrave Macmillan: New York.
- Essed, P., Frerks, G. ve Schrijvers, J. (2004). "Introduction: Refugees, Agency and Social Transformation" in Refugees and The Transformation of Societies, Berghahn Books: New York.
- Friedman, D.E. ve Klein, R. (2008). Reluctant Refugee, The Story of Asylum in Britain, The British Library: London.
- Gregou, S. (2005). Local and Regional Authorities and The Immigration Challenge, European Union Committee of The Regions, Office for Official Publications of the European Communities: Luxembourg.
- Hassan, R. (2004). Media, Politics and the Network Society, Open University Press: Berkshire.
- Jacobsen, K. (2005). The Economic Life of Refugees, Kumarian Press: Bloomfield.
- Kolukirik, S. ve Aygöl, H.H. (2009). "Refugees and Asylum Seekers in Turkey: Sociological Aspects of an International Migration Movement." Journal of Muslim Minority Affairs, 29 (1): 69-82.
- Koser, K. (2007). "Strategies, Stories and Smuggling: Inter-regional Asylum Flows and Their Implications for Regional Responses", in New Regionalism and Asylum Seekers, (ed.) S. Kneebone ve F.R. Sanaei, Berghahn Book: New York.
- Leeuwen, T.V. (2008). Discourse and Practice, New Tools for Critical Discourse Analysis, Oxford University Pres: New York.

- MacLure, M. (2009). "Broken Voices, Dirty Words: On the Productive Insufficiency of Voice" in *Voice in Qualitative Inquiry*, (ed.) A.Y. Jackson ve L.A. Mazzei, Routledge: New York.
- Marsden, P. (2006). "Afghanistan, A Decade of Forced Migration and Return, 1992-2002" in *Catching Fire, Containing Forced Migration in a Volatile World* (ed.) N.V. Hear ve C. McDowell, Lexington Books: Lanham.
- Martin, S.F. ve Hiddleston, T. (2006). "Burundi: A Case of Humanitarian Neglect", in *Catching Fire, Containing Forced Migration in a Volatile World* (ed.) N.V. Hear ve C. McDowell, Lexington Books: Lanham.
- Nowrojee, B. (2008). "Sexual Violence, Gender Roles, and Displacement", in *Refugee Rights, Ethics, Advocacy, and Africa*, (ed.) David Hollenbach, Georgetown University Press: Washington.
- Nyers, P. (2006). *Rethinking Refugees, Beyond States of Emergency*, Roudledge: NewYork.
- O'Kane, M. (2006). "Gender, Borders and Transversality: The Emerging Women's Movement in the Burma-Thailand Borderlands" in *Gender, Conflict and Migration* (ed.) N.C. Behera, Sage Publication: New Delhi.
- Quadeem, M. (2005). "Afghanistan: The Long Way Home" in *Internal Displacement in South Asia*, (ed.) P. Banerjee, Sage Publication: New Delhi.
- Robinson, V., Anderson, R. ve Musterd, S. (2003). *Spreading The 'Burden'?, A Review of Policies to Disperse Asylum Seekers and Refugees*, University of Bristol, The Policy Press: Bristol.
- Sircar, O. (2006). "Can the Woman Flee? Gender-Based Persecution, Forced Migration and Asylum Law in South Asia" in *Gender, Conflict and Migration* (ed.) N.C. Behera, Sage Publication: New Delhi.
- Thomson, E. ve White, P.R.R. (2008). "The News Story as Rhetoric Linguistic Approaches to the Analysis of Journalistic Discourse" in *Communicating Conflict, Multilingual Case Studies of the News Media*, (ed.) Thomson, E. ve White, P.R.R. Continuum: New York.
- Veney, C.R. (2007). *Forced Migration in Eastern Africa, Democratization, Structural Adjustment, and Refugees*, Palgrave Macmillan: New York.
- Watters, C. (2008). *Refugee Children, Towards the Next Horizon*, Roudledge: London.

Image of Refugees and Asylum-Seekers in the Media: An Evaluation on Media Politics

Throughout history human beings have migrated, or been obliged to migrate in search of better and safer places. The process of displacement, which takes place as a consequence of refugee movements, includes not only a spatial change but also a cultural transportation and shift. The principal impulse behind migration movements is generally the belief in the existence of better opportunities offered by the destination of migration. At this point, the main problematic is the reason why people were forced or preferred to leave their countries as refugees. Any question brought up with respect to the content of global refugee movements may be approached through different perspectives and dimensions. Yet, from whatever perspective this problematic is evaluated, it is inevitable to mention the existence of a social fact facing us in terms of body, politics and displacement. ‘Volatile identities’, policies, relations of self-realization and states of otherness of refugees are still vital issues awaiting solutions. Moreover, the support given to refugees today by modern states seems to be limited only to providing a spatial living space. However, if equal practices and tasks are what is expected to be realized in the social sphere, it will be possible to construct a new perspective by taking the refugee problem into consideration.

It is known that Turkey, which is a transition route for refugees, has been hosting the population immigrating from Middle East, Asia and Africa in the last few decades. Although the issue of refugees is not new, it is observed that the news appearing in the Turkish media about refugees is superficial and far from offering solutions, and is introduced within the discourse of an ordinary event. Thus, media coverage of refugees arriving Turkey by sea or highway is built on the description of the existence problems they encounter in the process of life and death struggle.

When the issue is assessed from the perspective of human rights and international law, it is observed that refugees experience some problems in achieving vital fundamental rights. As a matter of fact, negativities reflected in the media coverage of news reveal that the efforts made on the way to living together and reducing inter-cultural conflicts are still insufficient. The difficulty of the experienced process may be exemplified by the fact that refugees, who are forced to leave their countries due to undemocratic practices and applications, pressures, violence, ethnic clash or economical reasons, eventually face with similar practices in the countries to which they immigrate. Another difficulty is the extent to which the travel experiences and stories of refugees are covered and communicated by the media. It should be realized at this point that media coverage about refugees, which fail to fully reflect the naked truth, are nothing much beyond constructed texts rendered to the discourse of the ordinary.

When the headlines and contents of news in the Turkish media are scrutinized, a distinctive problematic is observed in the names used to define refugees. Classifications such as “fugitive”, “stranger” and “immigrant” used in naming the refugees are significant in terms of demonstrating the distance of perspective in handling the issue and the insufficiency of data utilized in such representations. On the other hand, the question of who the refugees are constitutes a different area of discussion in Turkey. A significant point in the discussions is the clause of “geographical reservation” regarding the status of refugees added to the international agreement of 1951 to which Turkey is included. As required by the clause of geographical reservation, Turkey accepts and gives residence permit only to people who come from the continent of Europe. Therefore, people from other continents have to make their immigration applications to the United Nations High Commissioner for Refugees. As a recent development, it is known that Turkey began to apply a joint procedure with the United Nations High Commissioner in order to determine a parallel status for refugees. Despite this development, the clause of geographical reservation is still valid and refugees from non-European countries are given temporary residence and eventually sent to a third country.

The news appearing in the media do not provide new expansions regarding the problems of refugees, and joint sanctions are not applied against this global problem. Thereby, with the deficiencies in the application of national and international laws, uncertainty in the issue of refugees still continues. The increase in the number of refugees across the world appears to be the result of failing to take common action and develop local projects. It is obvious that the policy adopted by the media in this respect is highly significant for refugees. It is required that an accurate definition of the status of refugees and their use in the media are determined, human trafficking is declared as an international crime, and unearned income sought by international illegal networks and the difficulties experienced by refugees are recounted.

Besides the fact that Turkey is an important transition route for refugees, it has become one of the jeopardous locations in terms of the safety of refugees’ lives especially due to fatal sea accidents in which several people lose their lives. Therefore, it is ironical that Turkey is presented in the headlines as a center of attraction for refugees. Despite many problems and challenges facing Turkey as a developing country, its presentation in the media as a country that offers opportunities to refugees strengthens this irony. Although Turkey’s economic power in European and global scale cannot be underestimated, it should be revealed in a more realistic way that it does not offer alluring opportunities for refugees. As a matter of fact, many refugees see Turkey as a transition route and temporary residence place on their way to Europe, the United States, Canada and Australia rather than a center of attraction.

Consequently, the role of media regarding refugees and asylum-seekers is highly significant in the formation of public opinion. National and international

publications conveying positive messages play a crucial role in determining the efficacy of refugee policies that may be developed in the future. It is, therefore, necessary to reevaluate especially the news in the media that contain and convey rumors, suspicions, xenophobia and fear. Instead of accusing only the refugees, emphasizing themes such as the reasons forcing them to leave their countries, the difficulties they experience in the process of migration and their struggles of existence in countries of arrival should be adopted as a more humanistic policy in the formation of public opinion. When the issue is considered from the point of view of general actors, it is evident that media does not represent a single side in the discussion of refugees and asylum-seekers. However, media holds a widespread and effective power which it uses by means of different tools such as internet, television, newspaper, advertisement and so forth. In this way, media can influence the public opinion both as a reflector and supporter, and provide resistance against errors woven up by prejudice and myths. Moreover, this symbiotic relationship between the media and public opinion is effective in determining the decisions of governments and the public regarding the issue.